

[0651] DE LITERATUERTHEORY FAN RENE WELLEK EN AUSTIN WARREN
In besykjen om de evaluaasje fan literatuer in boppe groep- of nasjonale belangen útgeand fûnemint te jaan

Literatuer: in begryp dêr't oer tsierd wurdt. Wat is literatuer? In fraach dy't sûnt lang de literatuerwittenskippers yn 'e besnijing hâldt. It literêre en etyske weardesysteem dêr't it literatuerûnderwiis en de literatuerkrityk lange tiid op basearre west hawwe, kin syn autoriteit net mear jilde litte en liket it respekt dat it yn earder tiden oproppen hat ferlern te hawwen. Dêrfoar yn it plak is in wearderrelativisme komd. Der wurdt net mear leaud oan it geny - want alleman is ommers kreatyf. Der wurdt net mear leaud oan in hiërargy oanbrocht tusken ferskate literêre wurden - want der is ommers gjin boppe-persoanlik fûnemint foar hokker wearde-bepaling ek. Hoe wichtich is in literêre-esthetysk en etysk ramt of fûnemint foar de literatuerwittenskippers? Krekt sein: hoe wichtich is sa'n fûnemint foar de literatuerwittenskippers dy't har dwaande hâlde mei de literatuer?

Ien fan de wearden dy't de letterkunde oant de jierren sechstich heechhâlde, wie it behâld fan it nasjonaal kultureel erfgoed. Hoe't wy dêr no ek tsjin oansjogge, it hat lange tiid de basis west dêr't de oardering yn 'e literatuer op basearre wie.¹ Wy kinne dat no noch sjen oan de wizen dêr't de literatuer op 'e middelskoallen op jûn wurdt: Ingelske, Frânske, Dútske, Hollânske literatuer. In oardering dy't lykwols ek in bepaalde didaktyske logika hat, omdat it literatuerûnderwiis opnomd is yn de frjemde-taal-winning, mar dy't dochs ek wol yllustratyf is foar hoe't lange tiid oer de wearde fan de literatuer tocht is.

Gjin útsûnderingen foar de Fryske literatuer

Politike, ekonomyske, filosofyske krêften, neist ynternliteratuerwittenskiplike ûntjouwingen, hawwe makke dat naasje en taal net langer it oerhearskjende kritearium foar de oardering fan literatuer binne. Yn Fryslân hat dy ûntjouwing syn spesifike betsjutting. Fryslân hat al lang lyn syn steatkundige ûnôfhinklikens ferlern. Nettsjinsteande it feit dat it in eigen taal hat, hat it nea in echt sterk apparaat hân om it 'eigen' kultureel erfgoed troch te jaan. It ûnderwiis yn de Fryske taal en kultuer, bygelyks, is nea in fanselssprekkend ding wurden. Dat de Fryske literatuer net ta it curriculum fan de middelskoallen heart, makket dat - op útsûnderingen nei - Fryske bern net yn 'e kunde komme mei de literatuer fia Fryske literatuer, dat sadwaande is it Frysk foar immen mei literêre aspiraasjes net direkt in fanselssprekkend medium.

Dy stân fan saken hat altiten it omtinken hân fan de Fryske Beweging. It hearde ta har polityk om de Fryske literatuer te stypjen, bewust as se is fan it belang fan in poëtyske Fryske taal foar it behâld en de fierdere

ûntjouwing fan in Fryske kultuer. Dêrtroch is it ek wol te begripen dat se altiten in druk op de Fryske literatuerkritisy en letterkundigen útoefene hat. Dy hienen in dûbele loyaliteit: oan de Fryske mienskip en taal en oan de letterkunde yn bredere sin. Dy dûbele loyaliteit kin somtiden spanningen jaan. Dêr tsjûget de Fryske literatuerskiednis fan. It ôfbrokkeljen fan in nasjonale oanpak yn de stúdzje fan de literatuer yn de universitêre literatuerwittenskip set de letterkundigen dy't har dwaande hâlde mei Fryske literatuer foar beskate problemen. Hja skrilje tebek foar in letterkunde dy't spesifike kritearia foar de Fryske literatuer oanleit en hja proklamearje dat foar de Fryske literatuer deselde mjitstêven oanlein wurde moatte as foar hokker oare literatueren ek.

Anne Wadman, bygelyks, ferdigenet him yn syn *Apology fan in kritikus* tsjin de krityk dat er as kritikus mei de goede bedoelingen fan de Fryske skriuwers net genôch rekken hâlde soe.² "[...] Goede bedoelingen wat docht men der mei, spesiaal yn it lân dêr't goede bedoelingen sa foar it opskeppen lizze as hjirre? Moatte goede bedoelingen mei dat folk en syn jammerdearlik analfabetisme-úteigen-en-oarmans-skuld altyd ôfreagearre wurde yn belletristyske rariteiten?"³ Ek Trinus Riemersma merkt yn syn stúdzje *Proza van het platteland* op dat yn de literatuerkrityske kommentaren yn de Fryske kranten mei Fryske literêre wurken oars omgien wurdt as mei wurken út oare literatueren.⁴ Frysktalige literatuer wurdt yn it Frysk besprutsen, oare literatuer yn it Hollânsk. Riemersma sprekt yn dat ferbân fan isolearring fan de Fryske literatuer. Hy pleitet tsjin it oanlizzen fan it begjinsel fan fariabele kritearia foar de Fryske literatuer moatte gjin aparte literêre kritearia oanlein wurde. Ek hat er opmurken dat wat mear eksperimintele Fryske literêre wurken net sa maklik op in posityf oardiel fan de resensinten rekkenje kinne. Yn de krityk op Frysk literêr wurk oerhearsket, seit er, de moraal, wylst op literarisiteit te min achtslein wurdt.⁵

Literêre kritearia

Wat binne no dy algemiene literêre kritearia dêr't de kritikus/letterkundige neffens Wadman fan útgean moat? Wêrom mei de letterkundige net bysûndere kritearia foar Fryske literêre wurken jilde litte? Yn de hjirûnder folgjende paragrafen wol ik sjen litte wat binnen de moderne literatuerwittenskip oer dy literêre kritearia sein wurdt en hoe't dy harren ta in spesifyk nasjonale oanpak yn de stúdzje fan literatuer ferhâlde. Ik haw keazen foar de opfettingen fan René Wellek en Austin Warren, sa't hja dy yn har stúdzje *Theory of Literature* formulearje.⁶ Wellek en Warren binne de represintanten en presintators fan de yn alle gefallen oant de mid-jierren santich dominante

rjochting yn de literatuerwittenskip.⁷ Hja karakterisearje har literatueropfetting sels as perspektivysk: "[...] we recognize that there is one poetry, one literature, comparable in all ages, developing, changing, full of possibilities".⁸ Wy dogge Wadman gjin ûnrjocht as wy syn noasje "literêre kritearia" tsjin dy eftergrûn pleatse⁹. Sintraal yn Wellek en Warren harren opfetting is it adagium "ien literatuer". Giet men dêr fan út, dan is der yndie gjin reden om in literatuer yn isolemint te bestudearjen of fariabele kritearia oan te lizzen. Wy sille ris besjen wat Wellek en Warren har ideeën foar de stúdzje fan de Fryske literatuer sûnt de njoggentjinde ieu betsjutte kinne; wat smite se op en wat binne de beheiningen dy't se de stúdzje fan in empirysk objekt - alle Fryske teksten mei literêre yntinsjes - oplizze?

De literêre ûntjowing sûnt 1900 as in anomaly

Yn har no al klassike wurk *Theory of literature* sizze Wellek en Warren dat de perioade sûnt 1840 yn it literêre in anomaly foarmet. Dat oardiel basearje se op trije yn 'e lange skiednis fan 'e literatuer moderne ferskynsels. Dat binne 1) de Romantyk, 2) it nasjonalisme, en 3) de grutte tanimming fan it lêzende publyk sûnt de 19e ieu.

Romantyk

Foar 1900, sizze Wellek en Warren, en benammen yn it 18de-ieuske klassisisme, moastenskriuwers har oan tige stringinte literêre foarskriften hâlde. Genrefoarmen waarden tige ernstich nomd; der waard sa folle mooglik nei stilistyske oerienkomst mei de klassike foarbylden stribbe. By de ferskate genres waarden gjin fragen steld, se wiene der om respektarre te wurden. It estetysk prinsipe dat de grûnslach foarme fan it 18de-ieuske klassisisme is estetyske suverheid: in berop op in strange ienheid fan toan, in stilearre suverheid en ienfâld, en fral in konsintraasje op ien type emoasje. Nije dicht- en fertelfoarmen wiene net ferbean, mar waarden ek net oanmoedige en orizjinaliteit wie perfoarst net in noarm dêr't literêre wurden oan ôfmetten wurde soene.

Mei de opfetting fan estetyske suverens waard yn 'e Romantyk fan de 19de ieu brutsen. Foar konvinsje kaam orizjinaliteit, fernijing en feroaring yn it plak. Genre en styl koene fan doe ôf oan mongen wurde. It tragyske en it komyske, it lyryske en it epyske koene binnen ien wurk ferskine. Yn it plak fan de klassisistyske eask fan suverens kaam in oarenien: de útdrukking fan de totale persoanlikheid, de orizjinele geast fan de skriuwer. En neffens de psychologyske opfettingen fan doedestiids befetsje dy al de oandwaningen dy 't yn de klassisistyske perioade sa moai útinoar hâlden waarden.¹⁰

It gefolch fan dy estetyske revolúsje wie in gruttere foarm- en uteringsfrijheid en in oar, iepener stelsel fan noarmen foar de beoardieling fan literatuer. Oare stof ek brûke de romantyske skriuwers: de fiere skiednis, folksmotiven, it net yn kaart brochte lân. Hja besykje werom te finen hoe't se as bern de wrâld seagen, c.q. tsjin de wrâld oanseagen. De romantisy ferhearlikje it natuerlike en wylde en besykje dat ek yn harsels werom te finen en literêr stal te jaan.

Om in foarbyld te jaan fan hoe't ferskowingen yn de psychologyske opfettings om 1800 hinne yn de literatuer reflektarre waarden, sitearje ik ien sin út Jane Austen har lêste roman *Persuasion*: "Hja wie twongen ta hoedenens yn har jonge jierren, hja learde it aventoer doe't se âlder waard - it natuerlike gefolch fan in ûnnatuerlik begjin".¹¹

Nasjonalisme

De twadde faktor dy't Wellek en Warren neame om de útsûnderlikheid fan de 19de- en 20ste-ieske literatuer mei oan te jaan is it yn Europa opkommende nasjonalisme. Hja sizze dat de nasjonalistyske bewegingen fan de 19de en iere 20ste ieu yn har stribjen nei in konstruksje fan in eigen identiteit en in eigen skiednis har de literatuer taeigenje en oan dat stribjen ûnderwerpe. Wellek en Warren wurdearje dy ferbining tusken literatuer, letterkunde en nasjonalisme negatyf; hja sjogge it as in ûntkenning fan ien fan 'e meast wêzentlike skaaimerken fan literatuer, nammentlik har net mei bûtenliterêre belangen ferbûne eigenheid.¹² It sil út myn werjefte fan Wellek en Warren harren opfetting oer nasjonalisme en literatuer dúdlik wêze dat se net foar in nasjonale oanpak fan de literatuerstúdzje yn 'e pleit geane. De skiednis fan de literatuer is Europeesk, sa net ynternasjonaal, sizze se. Beheining ta in nasjonale literatuerstúdzje fine se dwersferkeard. Dêrmei ûntkenne Wellek en Warren net dat der regionale fariaasjes yn de literatuer binne, mar, sizze se, dy kin men pas fêststelle as men de hiele literatuer ken. Dan pas kin fêststeld wurde wat de spesifike ynbring fan de ferskillende nasjonale literatueren dêryn west hat en is. Yn it koart jouwe se omtinken oan stúdzjes yn ferskillende regio's yn de Feriene Steaten oer de bydrage fan dy regio's oan de Amerikaanske literatuer. Hja sjogge dy stúdzjes as in utering fan mispleatste lokale grutskens, fan wrok tsjin de sintrale steatsmacht.

Tanimming fan it lêzend publyk

De tredde faktor foar de útsûnderlikens fan de literatuer nei 1840 wie de grutte tanimming fan it lêzend publyk. As eftergrûn fan dy groei sjogge Wellek en Warren it komplemintêre proses fan de printtechnyske ûntjouwingen, dy't

massaproduksje fan relatyf goedkeape literatuer mooglik makken en de alfabetisearring fan grutte dielen fan de befolking. Wellek en Warren bewearre dat dy tanimming ek grutte gefolgen hân hat foar wat der skreaun waard en foar de manier wêrop. Der is, sizze se, in subtile wikselwurking tusken fraach nei en oanbod fan literatuer. Dat oare groepen yn de maatskippij, út oare sosjale klassen en fermiddens, begûnen te lêzen en te skriuwen en fral boeken begûnen te keapjen, hie syn ynfloed op 'e produksje fan literatuer. Wy soene sizze kinne dat yn de 19de ieu literatuer keapwaar, yn kapitalistyske sin, wurden is, wêrby't de wearde net oan de yntrinsike wearde fan it produkt, d.w.s. oan syn literarisiteit ôfmetten wurdt, mar oan syn ruilwearde en ferkeapberheid. Ien fan de gefolgen fan dy materiële feroaringen, dat feroare ferbân tusken skriuwer en publyk, is neffens Wellek en Warren spesjalisearring fan de literatuer. In tendins dy't him noch altiten trochset en him uteret yn literatuer foar bern, foar folwoeksenen, foar froulju, foar Roomsken, foar protestanten, etc. De fermannichfâldiging fan publyk hat ta in fermannichfâldiging fan literatueren laat. Dát en de genremjittige en stylmjittige frijheid dy't yn de Romantyk op gong kommen is, makket dat de literatuerproduksje amper mear oer te sjen en seker net yn syn gehiel kritysk te hifkjen is.¹³

De takomst fan de literatuer(wittenskip)

Hoe soene wy no yn it ljocht fan wat ik no sein haw de Fryske literatuer sûnt 1900 beskôgje kinne? Wy soene sizze kinne dat de earste en tredde faktor, de Romantyk en de tanimming fan it lêzende publyk, stimulearjend wurke hawwe op 'e Fryske literatuer, ja, sels dat se de moderne Fryske literatuer makke hawwe. En dat de twadde faktor, de nasjonalistyske tinkwizen en politiken, dy't it hiele Europa sa likernôch oermânsk wiene, ek har stimpel op 'e Fryske letterkunde set hawwe. Miskien út reden fan de praktyske ûnmooglikheid fan sukses yn nasjonaal-steatkundige sin, hat krekt dy nasjonalistysk kleure letterkunde langere tiid as bygelyks yn Hollân har ynfloed behâlden en hâldt se oant hjoed de Fryske letterkunde yn 'e besnijing. De wrok tsjin it sintrale Nederlânske gesach, om yn termen fan Wellek en Warren te sprekken, is noch net útwurke en sublimearre; de Fryske literatuer mist in epos, dêr't de ferhâlding Fryslân-Hollân literêr stal yn krige hat.

Wat it oardiel oer in skriftekennisse op nasjonale grûnslach oangiet, kin ik mei Wellek en Warren mestimme. Mar ik betwifelje harren fyzje op 'e takomst fan 'e literatuer. Wellek en Warren wolle ha, der komt in perioade, dat de literatuer wer yn klassiker, suverder literêre banen terjochte komt. Hja sprieken dy ferwachting út yn de fyftiger jierren fan dizze ieu. Wy binne no tritich jier fierder en kinne wy no sa'n ûntjouwing fêststelle?

Ien ding is wol dúdlik: de nasjonale oanpak fan de stúdzje fan literatuer hat terrein ferlern. De stânpunten dy't Wellek en Warren formulearren binne no binnen de wittenskiplike letterkunde yn Nederlân mandeguod wurden. Lykwols, de ynstitúsjonele foarm fan de literatuerstúdzje behindere lange tiid in werklik sterke algemiene, nasjonale linen mijende, oanpak fan de westerske literatueren. De fêstiging fan de algemiene literatuerwittenskip as selsstannige dissipline binnen de Nederlânske letterefakulteiten oan it begjin fan de 70er jierren is in útdrukking fan de winsk om ta sa'n algemiene literatuerwittenskiplike oanpak te kommen. Fan rânedissipline is de algemiene literatuerwittenskip no gids-wittenskip wurden. Hyltiten mear nimme de nasjonale letterkundes konsepten en teoryen fan de algemiene literatuerwittenskip oer, en hifkje dy oan 'e hân fan de eigen literatueren op harren betrouberens en fruchtberheid.

Wellek en Warren sizze it net eksplisyt, mar it skimeret dochs troch har ferhaal hinne dat de grutte tanimming fan literêre en sabeare literêre teksten it ûnmooglik makket om alles wat der ferskynt kritysk te hifkjen. Echt slim fine se dat net, want der is, sizze se, in protte pulp ferskynd sûnt 1840. De yn letterkundige rûnten brûkte yndieling literatuer en lektuer komt dan ek út dy hoeke. Wellek en Warren binne der fan oertsjûge dat men, wannear't men mar de grutte skriuwers en wurken út de ferskillende perioaden en taalgebieten bestudearret, wol de literêre essentialia te pakken hat. Ommers yn it wurk fan de grutte skriuwers is it oare opnomd en op heger plan brocht.

Estetysk geniet

In nijsgjirrige fraach is no hoe't literatuerwittenskippers lykas Wellek en Warren fêststelle wat grutte literatuer is. Oer dy kwestje wol ik har nochris oan it wurd litte.

Om literêr wurk beoardielje te kinnen, moat men "goede smaak" hawwe. Dat is ûnmisber, mar allinnich is it net genôch. Men moat dy smaak troch stúdzje fan de literatuer en troch in protte te lêzen fierder ûntwikkelje. Koartsein, troch stúdzje kin ûntfanklikens foar literatuer yn literêr oardielsfermogen omset wurde. Wat smyt grutte literatuer foar de lêzers op? Dy fraach wurdt troch Wellek en Warren net mei de iepenheid dy't nammers it skaaimerke fan harren wurk is, beantwurde. Estetysk geniet is estetysk geniet, en neat oars. It estetysk geniet is by Wellek en Warren in soarte fan dearinnend paad; men moat it fiele. Fierders hat it gjin betsjutting. It tsjinnet gjin bûten-literêre belangen. Fral dat lêste, it betsjuttingsleaze en belangeleaze fan it estetysk plezier, is opfallend. Hjir wike dizze moderne literatuerwittenskippers dúdlik ôf fan

wat de klassike estetika der oer sei: Aristoteles bygelyks joech oan de trageedzje in funksje dy't dúdlik bûtenliterêr is: de lottering fan it publyk.

It is net mooglik, sizze Warren en Wellek, om de estetyske ûnderfining mei wat oars te fergelykjen. Dy stiet op har sels, men kin har net werombringe ta of oersetten yn in oar ûnderfiningsgebiet en dêr moat men ek net nei stribje, want it is krekt it praktysk tinken dat estetyske ûnderfining útslút. Men kin de fraach stelle oft estetyske ûnderfining belangeleas is. It liket der op dat Wellek en Warren de literatuer tsjin it gebrûk dêrfan troch pedagogen, politisy en ideologen beskermje wolle. Sympaty foar har fizy kin ik wol opbringe - Wellek en Warren harren stânpunt liket ynjûn te wêzen troch eangst foar it totalitêre tinken yn bygelyks Sowjet-Ruslân en Hitler-Dútsklân, dêr't keunst en literatuer oan in fan oerheidswegen proklamearre ideology ûnderhearrich makke waarden. Is it lykwols net mooglik om fierder te tinken oer de mooglike funksjes fan de literêre ûnderfining útgeande fan it "eenmalige" karakter derfan? Kin it "eenmalige" net in grutte betsjutting hawwe foar de fizy fan de lêzer op wrâld, minske en wurklikheid? It is krekt de "eenmalige" ûnderfining dy't ta de grutste feroaringen oanlieding jaan kin. De ynhâld en rjochting fan dy feroaringen kin men lykwols net fêststelle - mar tusken belang en spesifyk dat belang is gâns romte, de romte dy't der is tusken potinsjaliteit en aktualiteit. De nijere psychoanalytysk oriëntearre estetyske teoryen sprekke wat dat probleem oangiet oare taal. De Frânske psychoanalytika en semiologe Julia Kristeva bygelyks hat it yn *Histoires d'amour* oer de mooglikheden fan it "ik" om troch literatuer oproppen "vervoering", idealisearring, oerdracht en leafde, "in oar" te wurden. Dêrmei grypt Kristeva werom op âldere estetyske teoryen, lykas de "Einfühlungstheorie" fan W. Worringer¹⁴.

De Fryske literatuer

It is mooglik om in globale konsensus te berikken oer de fraach hokker romans, ferhalen en gedichten út de Fryske literatuer at oan literêre kritearia foldogge, lykas bgl. Wadman en Wellek en Warren dy opfetsje. Edward Davenport wiist yn syn artikel *Why theorize about literature* op in ferskil tusken "response to" en "evaluation of a literary work".¹⁵ It is syn ûnderfining dat der gruttere ferskillen binne yn "response" as yn "evaluation". "Response" is sokssawat as aardich fine om te lêzen of plezier oan belibje of fine dat it oansprekt, wylst "evaluation" beoardieling op grûn fan (ek) oare kritearia is. It is it beskriuwen fan it wurk yn syn ferhâlding ta oare literêre wurken, yn syn yntellektuele kontekst, yn syn foarmjouwing, ensfh. Evaluaasje hat net ta doel om de kwalifikaasje "goed" of "min" oan in wurk te jaan. Nee, it doel

dêrfan is om it plak fan it wurk oan te jaan yn 'e literêre tradysje. It doel, koartsein, is de fergeliking.

In foarbyld: men kin fan *It Heechhûf* fan Reinder Brolsma op goede grûnen sizze dat it in knappe roman is; dochs binne der nei dizze roman oare boereromans skreaun dy't hast itselde stramyn hawwe en dochs by fergeliking Brolsma syn wurk net belykje kinne. Dan ferskynt Anne Wadman syn roman *De Smearlappen*. It is in hiel oar ferhaal as Brolsma syn *Heechhûf*, mei in hiel oare strekking, mei in hiel oare toan. Men kin *De Smearlappen* mar beheind begripe as men de Fryske boereromantradysje net ken; kreker sein as men *It Heechhûf* net ken. Wadman ferwurket in protte details út Brolsma syn roman, lykas de muzyk, it baggerfolk, de ûnderhâldstastân fan de arke, ensfh., mar brûkt dy yn syn sfeartekening hiel oars. Brolsma makket it frjemde baggerfolk min of mear eigen, dêr't Wadman it eigene (it wenstige byld fan de boer en syn húshâlding) frjemd makket. No kin it bêst sa wêze dat men net graach in roman as *De Smearlappen* lêst en krekt in protte plezier belibbet oan swakkere ôfspegelingen fan Brolsma syn boereromans (response) - lykas bygelyks *Lutske* fan R. v.d. Zee. Doch as it komt ta it kritysk hifkjen fan de ferskillende romans, dat wol sizze as men nei dingen as struktuer, beskriuwing fan personaazjes, betsjuttingslagen ensfh. sjocht, dan sil ferskil yn kwaliteit eksplisyt makke wurde kinne. Koartsein, wat literarisiteit oangiet is de iene boereroman de oare net; krekt sa betsjut net elke goede moderne roman de literêre dea fan de boereroman.

As men de literatuer sa beskôget, dan moat men yndie Wellek en Warren meastimme: neat is wichtiger as literarisiteit. Is dan harren betiteling fan de literêre ûntjouwing sûnt 1840 as anomaly terjochte en is it yndie genôch om allinnich de hichtepunten út de (Fryske) literatuer te bestudearjen of troch te jaan? As de stúdzje fan literatuer allinnich om de befêstiging fan literêre wearden giet, dan wol. Mar as men ek omtinken jaan wol oan de maatskiplike betsjutting en wurking fan as literatuer bedoelde wurken fan hokker kwaliteit ek, dan net. Dan komt yndie de "response" oan 'e oarder en kin de fraach steld wurde wat de funksje fan de Fryske literatuer - en no as empirysk objekt: alle literêr bedoelde, nocht, wille en learing jaande teksten - west hat en is yn "imagining a community".¹⁶

E. J. Brouwer

Noaten:

1. De betsjutting fan de noasje "nasjonaal" yn dit ferbân hat troch de tiden hinne (dat wol sizze globaal sûnt de 19de ieu) nammers net altiten deselde west.
2. Anne Wadman, yn: *Kritysk konfoai - essays*. Drachten, 1951, p. 16.

3. o.w., p. 16.
4. Trinus Riemersma, *Proza van het platteland*. Bolsward, 1984.
5. o.w., p. 73-80.
6. René Wellek, Austin Warren, *Theory of literature*. Londen, 1962 (ferwizingen betrefte de útjefte fan 1977).
7. Dat dy rjochting dominant wie wol net sizze dat der net oare gesachhawwende foarmen fan literatuerwittenskip wiene. Wy kinne tinke oan de krityske literatuerwittenskip, de literatuersosiology, de semiotyk en de yn de lêste jierren fral oan populêriteit winnende resepsje-estetika. De dominânsje fan, koart sein, de Wellek-en-Warren-rjochting basearje ik op it feit dat de oare foarmen dy't ik niis neamde har krekt tsjin har oer profilearje en tsjin har fersetste.
8. Wellek, Warren, p. 43.
9. By Riemersma leit dat oars. Syn literatueropfetting ferskilt op beskiedende punten fan dy fan Wellek en Warren.
10. Wellek, Warren, p. 226-252.
11. Jane Austen, *Persuasion* (1818).
12. Wellek, Warren, p. 46-54.
13. o.w., p. 94-110.
14. Julia Kristeva, *Histoires d'amour*. Parys, 1983.
15. Edward Davenport, *Why theorize about literature*. Yn: P. Hernadi (ed.), *What is literature?* Indiana, 1978.
16. Benedict Anderson, *Imagined communities - reflections on the origin and spread of nationalism*. Thetford, Norfolk, 1983.